

Literatúra
starého Orientu

Geografické vymedzenie

Počiatky a vývoj

- Písmo

1.	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩			
2.	AN.ŠÁR ^{ki}	ša	^d NÀ	^d taš-me-tu ₄	GEŠTUG ^{II}	DAGAL-tu ₄		
3.	Aššur	ša	Nabû	Tašmētu	uznē	rapaštu		
4.	Ashur	whom	Nabû	Tašmetu	ears/wisdom	broad		
1.	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩		
2.	iš-ru-k[u-uš]	⁵⁷ e-ḫu-uz-zu	IGI ^{II}	na-mir-tu ₄	ni-siq			
3.	išrukuš	ēḫuzu	īnē	namirtu	nisiq			
4.	they.gave.him	he.acquired	eyes	sharp	best.of			
1.	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩		
2.	ṭup-šar-ru-ti	⁵⁸ ša	Aš	LUGAL.MEŠ-ni	a-lik	maḫ-ri-ya		
3.	ṭupšarr-ūti	ša	ina	šarr-āni	ālik	maḫr-ya		
4.	scribe-ship	which	among	kings	goer.of	front-my		
1.	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩	𒀭 𒊩 𒊩 𒊩 𒊩		
2.	mám-ma	šip-ru	šu-a-tú	la	e-ḫu-uz-zu	⁵⁹ bul-ṭi	TA	muḫ-ḫi
3.	mamma	šipru	šuātu	la	ēḫuzu	bulṭi	ultu	muḫḫi
4.	any	work	this	not	he.learned	remedies	from	top.of.head

FIRST REACTION

Prečo vzniklo písmo?

Prvé mnemotechnické pomôcky

- Denise Schmandt-Besserat:
From accounting to writing

Najstaršie tabuľky

- Numerické záznamy
- 4. tisícročie p.n.l.
- Lokality:
 - Uruk
 - Ninive
 - Súsy
 - Čóga Miš
 - Tell Brak
 - Habuba Kabira

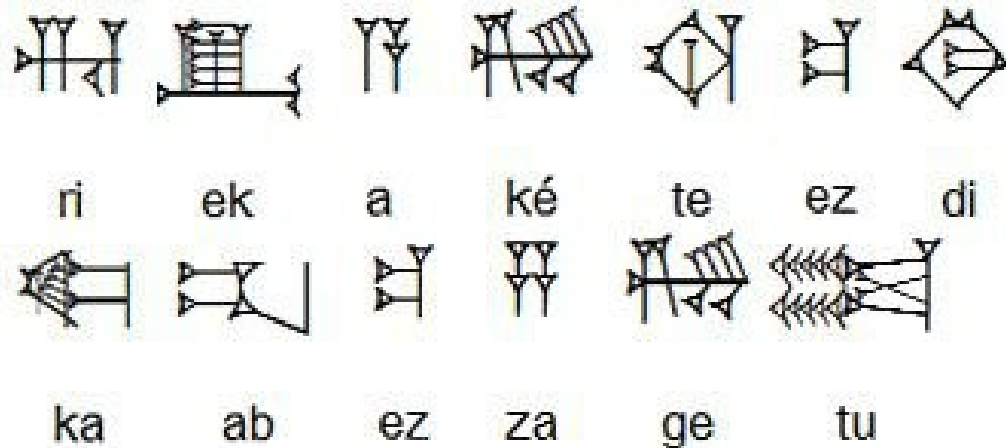

Piktogramy

Slabičné písmo

- Texty z Uruku a Djemdet Nasru
- Prvýkrát dokážeme povedať, že ide o určité etnikum (Sumerov)

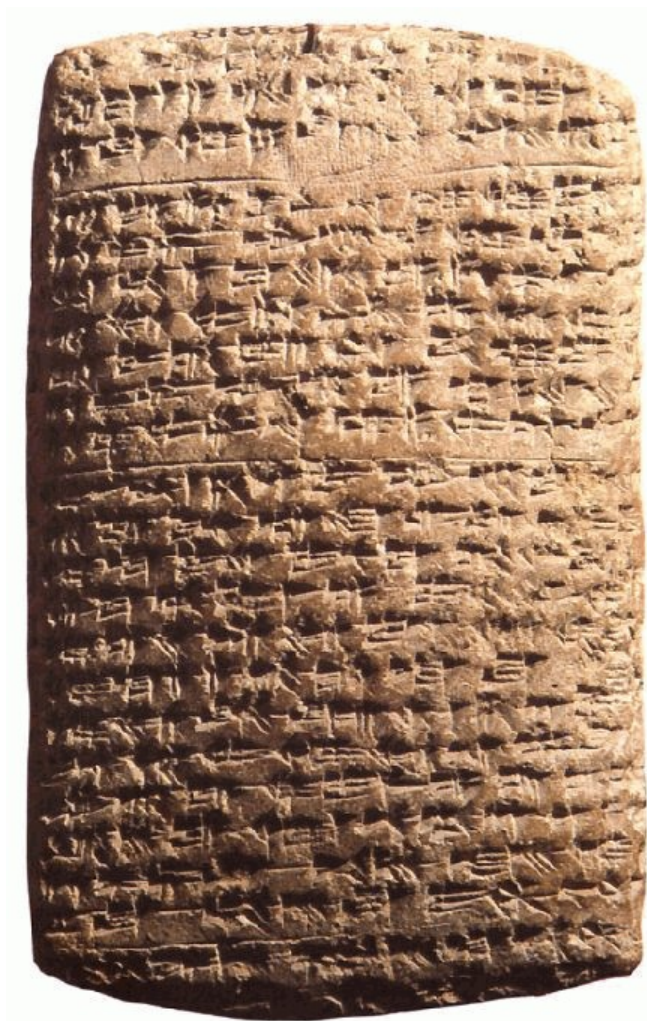
Vývoj klinového písma

Cuneiform: From pictograph to Assyrian

original pictograph	pictograph in position of later cuneiform	early Babylonian	Assyrian	original or derived meaning
				bird
				fish
				donkey
				ox
				sun, day
				grain
				orchard
				to plow, to till
				boomerang, to throw, to throw down
				to stand, to go

BIRD					GRAIN				
FISH					ORCHARD				
DONKEY					PLOUGH				
OX					BOOMERANG				
SUN					FOOT				

Smer písania

Ako sa písalo

Hittite Cuneiform Tablet

norcofreerider604

Odebrat 274

9 291 zhlédnutí

+ Přidat do ➔ Sdílet ⋮ Další

👍 39 🗨️ 1

Nástroje

Na čo sa písalo okrem tabuliek?

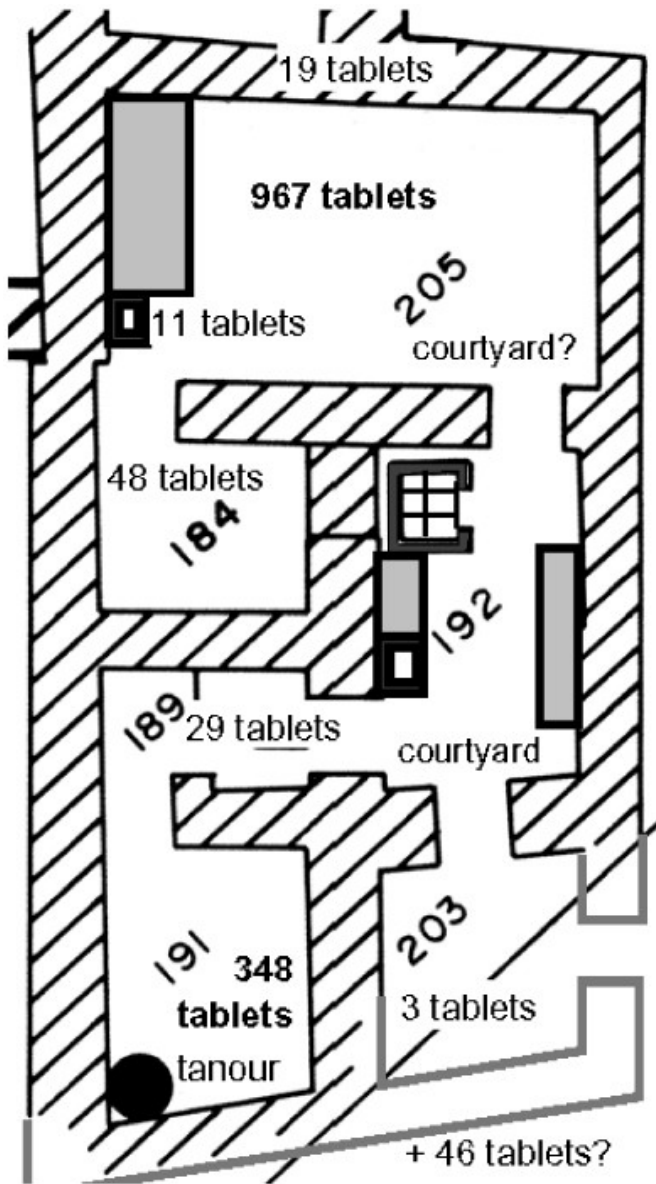

Sväté mesto Nippur

- Archeológovia tu odkryli babylonskú štvrť pisárov a tzv. Dom tabuliek (é-dub-ba-a)
- Školské texty a cvičenia
- Z literatúry vieme, ako vyzeral bežný deň pisára v tréningu
- Pisár mal titul dubsar, ich bohyňou bola Nisaba
- Vedúci sa nazval ummia, žiakov mal na starosti „otec domu tabuľky“ (adda é-dubba) a „veľký brat“ (starší študent)
- Poznáme aj príklady uplácania učiteľov 😊

Edubba – scribal school

- Black, Jeremy, Graham Cunningham, Eleanor Robson, and Gabor Zolyomi, trans. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Robson, Eleanor. “The Tablet House: A Scribal School in Old Babylonian Nippur.” *Revue d’Assyriologie et D’Archeologie Orientale* 95:1 (2001): 39-66.
- Sjoberg, A.W. “The Old Babylonian Eduba.” In *Sumerological Studies in Honor of Thorkild Jacobsen on this 70th Birthday* (AS 20). Chicago: University of Chicago Press, 1975.
- Vanstiphout, H. L. J. “How Did They Learn Sumerian?” *Journal of Cuneiform Studies*, 31:2 (Apr., 1979): 118-126.
- Veldhuis, Niek. “Elementary Education at Nippur: The Lists of Trees and Wooden Objects.” (Ph.D. dissertation, University of Groningen, 1997).
- Wilson, Mark. *Education in the Earliest Schools: Cuneiform Manuscripts in the Cotsen Collection*. Los Angeles: Cotsen Occasional Press, 2008.

Ktoré jazyky sa zapisovali klinopisom?

Jazyky

- Sumerčina – používaná aj potom, čo sa ňou prestalo hovoriť (liturgický jazyk)
- Akkadčina – semitský jazyk
- Ďalšie jazyky: Eblajština, Elamština, Chetitština, Churritština, Urartejština, Ugaritština, Stará perština

Zdroje klinopisu

- Prvé ukážky klinopisu priviezol do Európy renesančný cestovateľ Pietro della Valle (tehly z Uru a Babylonu)
- Veľké klinopisné archívy: mestá Ninive (Aššurbanipalova knižnica), Girsu, Sippar, Mari, Ebla apod.
- Odhady toho, koľko klinopisných tabuliek vlastne archeológovia dodnes vykopali, sa rôznia (medzi pol miliónom a dvomi miliónmi)
- Z nich iba 30 000 – 100 000 bolo prečítaných a/alebo vypublikovaných
- Najväčšie kolekcie: Britské múzeum (130 000 tabuliek), Vorderasiatisches Museum Berlin, Louvre, Istanbulske múzeum archeológie, Národné múzeum v Iraku, Babylonská kolekcia na Yale, Pennovo múzeum
- Väčšinu z tabuliek nemá kto preložiť: na svete je iba niekoľko stoviek klinopiscov (napr. Irving Finkel, Frans Wiggermann)

Ako sa prekladá klinopisná tabuľka?

- Well, as for the time it takes, it depends on how big the tablet is and also on the type of the text. Literary texts, usually written in six columns, take more time than simple letters or just a list of personnel. Most tablets that we find are broken, so first thing you do is you try to find **matching pieces** to put the tablet back together. Another step is **transcription** – the tablets can be damaged on the surface and not always is it possible to read them immediately.
- You can however **draw** what you see, with all the little detail like cracks or smudged places and the clearer version might help you break through and start to understand the text. Every word you decipher tells you more and more about the text; you start by picking up just a few signs, then words, then eventually you understand a whole sentence, and finally the text as a whole.
- The hardest part is finding those **key signs** that help you understand others or reconstruct missing pieces of text. Sometimes, you have to choose one correct reading of the sign depending on the overall meaning of the text. The process can be frustrating, so you need to arm yourself with a lot of patience.

Adablu 073V

„bits of pottery decorated in an unusual manner..“

Bit-Hal... | 137-773

Rozlúštenie klinopisu

- Carsten Niebuhr – 1767, nápisy z Persepole
- 1802: Georg Grotefend (Darius, Xerxes)
- Henry Rawlinson, nápis na Behistunskej skale
- Edward Hincks
- Prekladateľský test a zrod asyriológie

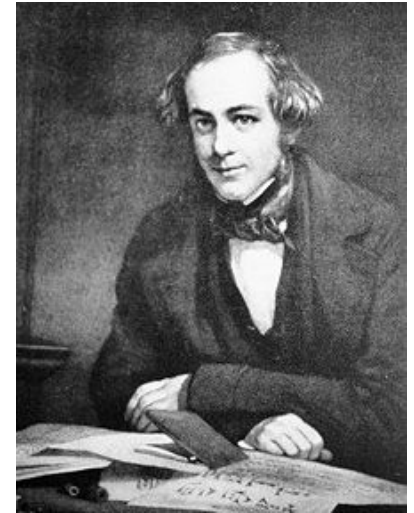
Henry RAWLINSON

1810-1895

Študoval klasické jazyky, bol kadetom Východoindickej spoločnosti, bol veľmi športovo nadaný a fyzicky zdatný

1835-1837: navštevoval lokalitu Behistún, kde okopíroval reliéfy a skálne nápisy patriace kráľovi Dáreiovi Veľkému (podarilo sa mu to iba za použitia lana a rebríkov)
Pri čítaní nápisu vychádzal Rawlinson zo znenia mien achaimenovských vládarov, identifikoval skupinu kráľovských titulov a už koncom 1837 preložil prvé dva odstavce

Hlavné dielo:
The Cuneiform Inscriptions of Western Asia (tri zväzky)

Video:

<https://www.youtube.com/watch?v=SX6ZdgkaWh0>
(Behistun inscription)

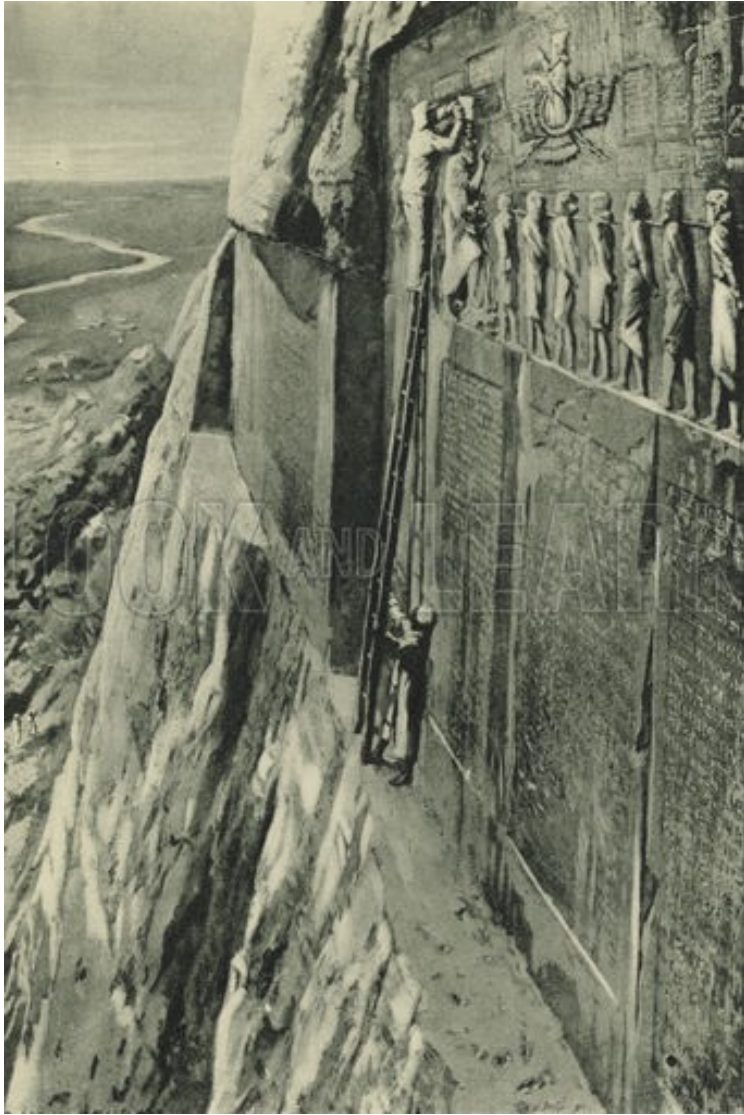
Akkadský

Elamský

Staroperzský

Zrod asyriológie

29.5.1857 zaslala Royal Asiatic Society štyrom pánom:

- Henry Creswicke Rawlinson, Edward Hincks, Julius Oppert a William H. Fox Talbot kópiu novoobjaveného nápisu panovníka Tiglatpilesara I. – mali ich nezávisle na sebe preložiť. Skutočnosť, že dosiahli takmer identických prekladov potvrdila, že to nebol iba výmysel. To pokladáme za zrod asyriológie.

Literárne žánre

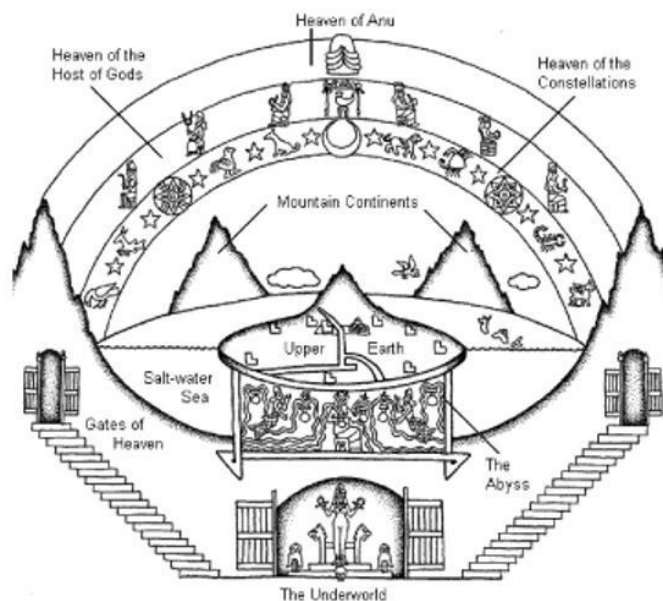
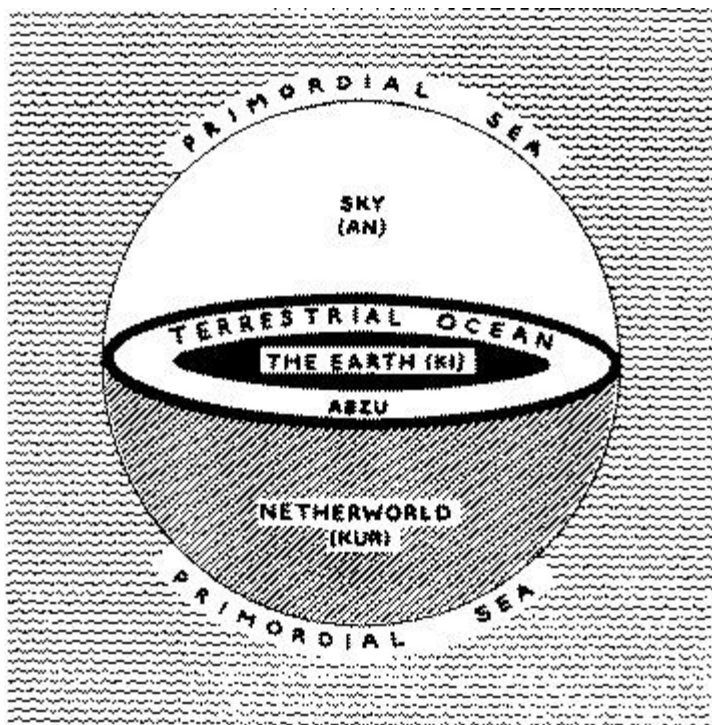
- Náboženské mýty
- Hrdinské eposy
- Hymny bohů a chrámů.
- Královské chvalozpěvy.
- Historiografické a narativní texty.
- Žalozpěvy.
- Právní kodexy a soudní dokumenty.
- Dokumenty civilního práva.
- Mezinárodní diplomatické dokumenty.
- Korespondence.
- Slovníky a encyklopedie.
- Věštecké texty.
- Epigrafické dokumenty.

Náboženské texty

- mýty (Enúma Eliš, mýty o jednotlivých bohoch)
- hrdinské eposy (Epos o Gilgamešovi)
- texty legendárne a historiografické (Legenda o Sargonovi)
- rituálne texty
- divinačné texty (záznamy z veštieb)
- veštebné príručky
- magické dokumenty (zaklínadlá)
- texty zaznamenávajúce magické obrady (raglu, šurpu)
- múdroslovné texty

Enúma Eliš: Keď na hore...

- Mýtus vysvetľujúci sumerskú kozmológiu

Enúma Eliš bol spísaný približne v 12., 13. storočí pred Kr. Opisuje stvorenie sveta. Prvotný stav sveta bol chaos akvatickej povahy, obsahujúci sladkovodný, mužský prvok Abzu a ženský, slanovodný prvok Tiámat. Z ich spojenia vznikajú nové generácie bohov, ktorí svojimi hlučnými zábavami rušia pokojný spánok Abzua a Tiámat. Abzua sa preto nahnevá a chce božstvá zničiť. Jeho zámer však rozpozna Ea, ktorý sa rozhodne konať a zavraždí Apzua. V jeho tele si vytvorí príbytok, kde so svojou manželkou Damkinou počnú syna Marduka.

Tiámat sa rozhodne pomstiť smrť Abzua, stvorí démonov a príšery, aby bojovali proti ostatným bohom. Všetci bohovia majú strach, okrem Marduka. Vymôže si od ostatných bohov sľub, že keď nad Tiámat zvíťazí, uznajú ho za najvyššie božstvo. Po dlhom zápase sa Mardukovi podarí vyhrať, roztrhne Tiámatino telo na dve časti, z jednej urobí Zem, z druhej nebesá.

Božstvá, ktoré stáli na strane Tiámat, sú tiež potrestané. Z krvi jedného z nich, z Kingua, ktorému dala Tiámat na hrud' tabuľky osudu, vytvorí Ea ľudí. Marduk si sám zavesí na hrud' tabuľky osudu.

Ľudia boli vytvorení na to, aby vykonávali všetku prácu namiesto bohov a aby si bohovia tak mohli odpočinúť. Nakoniec Marduk stavia svoj vlastný hlavný chrám v Babylone.

Enuma Eliš je takto odôvodnením mocenských nárokov Babylonu a bol každý rok recitovaný na slávnostiach Akítu. Toto recitovanie sa chápalo ako znovuobnovovanie poriadku. Nebolo iba recitovaním ale skutočným opakovaním udalostí mýtu.

Boh Enlil

- Boh povetria a počasia, jeden z hlavných sumerských bohov. Syn Ana a Kiše. Jeho mestom bolo Ninive a chrám Ekur (Dom hôr).
- Enlil a Ninlil
- Enlil a Sud

Mýtus o Enlilovi a Ninlil

- The myth of Enlil and Ninlil discusses when Enlil was a young god, he was banished from Ekur in Nippur, home of the gods, to Kur, the underworld for seducing a goddess named Ninlil. Ninlil followed him to the underworld where she bore his first child, the moon god Sin (Sumerian Nanna/Suen). After fathering three more underworld-deities (substitutes for Sin), Enlil was allowed to return to the Ekur.

Boh Enki

- Enki alebo Ea bol sumerský boh uctievaný najmä v meste Eridu v Sumeri. Bol to boh múdrosti a umení, vládca podzemného sladkovodného oceánu Abzu (boh vody) a správca božskej moci Me. Podľa niektorých textov stvoriteľ človeka. Jeden z najstarších bohov.
- Enki je aj boh múdrosti. Akúkoľvek zručnosť majú ľudia od neho. Enki naučil ľudí písať, stavať, tvoriť zákony, poľnohospodárstvo a iné prvky kultúry a civilizácie.
- Enki a Ninchursag
- Enki a Ninmach

Enki a Ninchursag

- Jeden z nejzajímavějších a nejzáhadnějších eposů na světě. Na počátku je zde popsán ostrov [Dilmun](#) (nejspíše ráj), kde se Enki pravidelně postupně miluje se všemi bohyněmi-roděnkami (Ninchursanga, jeho žena, je jednou z nich), dále se zde dopouští incestu se svou dcerou, vnučkou i pravnučkou. V okamžiku, kdy se o totéž pokusí i s prapравnučkou (Uttu), která je před ním varována bohyní Nintu (je záhadou proč to tak vadilo, tedy za předpokladu, že s předchozími to nevadilo). Enki, ale přichází v přestrojení za zahradníka, jejich milování zabrání Enkiho manželka Ninchursanga, Enki tedy vyroní sperma na zem. Z něj pak vyrostou osm neznámých rostlin, které Enki sní. Poté onemocní osmi závažnými chorobami. Ninchursanga ho prokleje a odejde (neznámo kam). Protože život na zemi nemůže bez Enkiho existovat (není jasné proč), požádá [Enlil](#) chytrou lišku, aby Ninchursangu našla a přivedla, což liška provede. Ta (Ninchursanga) pak porodí (kdo byl otcem se neví) osm božstev, které vyléčí Enkiho nemoci (každé jednu)

Bohyňa Inanna

- Sumerská bohyňa plodnosti, lásky a vojny. Jej Babylonský ekvivalent je Ištar. Jej chrám s názvom Eana sa nachádzal v Uruku.
- Inanna a Dumuzi
- Inanna a Enki (ME)
- Zostup Inanny do podsvetia
- Inanna a strom Huluppu
- Inanna a Shukaletuda

Enki, Inanna a „ME“

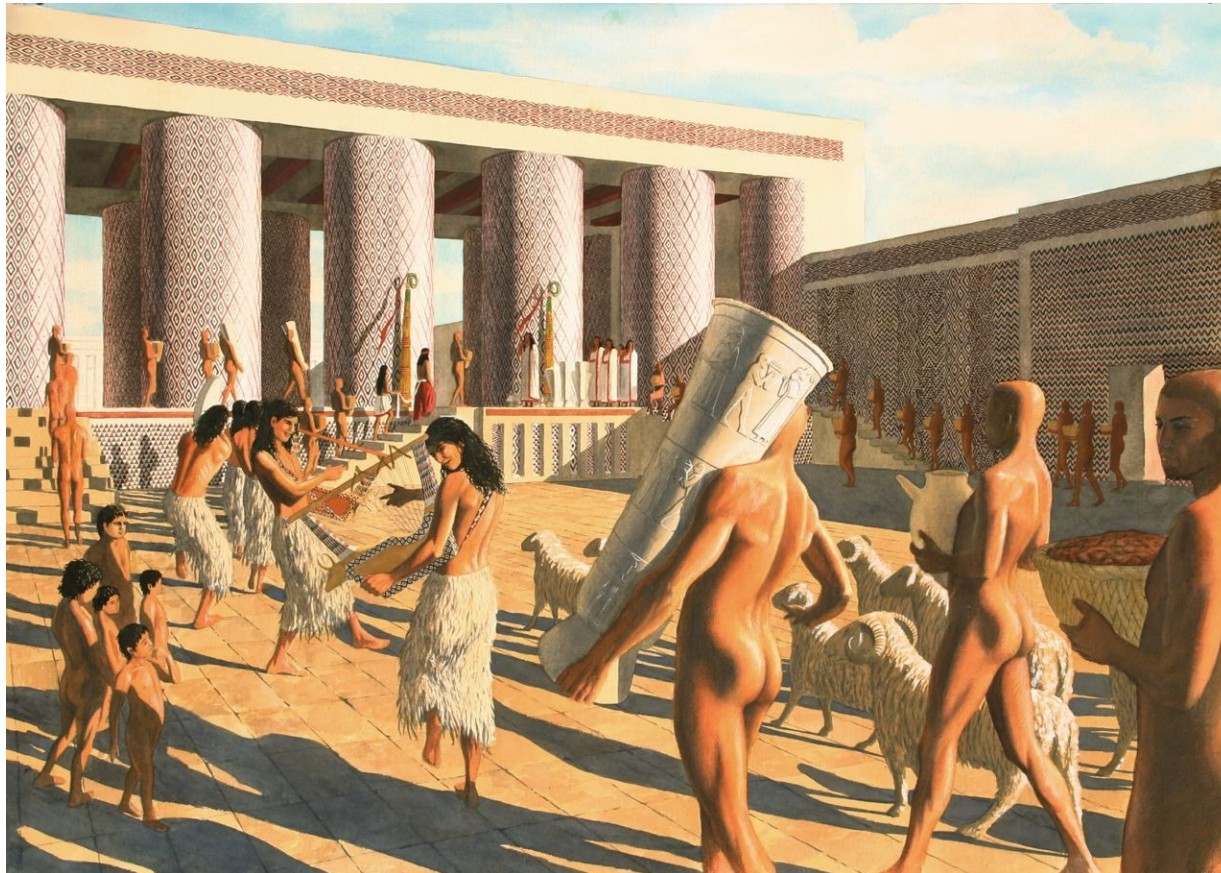

- In his connections with [Inanna](#), Enki shows other aspects of his non-[patriarchal](#) nature. The myth *Enki and Inanna*^{[18][19]} tells the story of how the young goddess of the [É-anna](#) temple of [Uruk](#) feasts with her father Enki.^[20] The two deities compete against each other in a drinking competition. Then, Enki, thoroughly inebriated, gives Inanna all of the [Mes](#), the gifts of civilized life. The next morning, when Enki awakes with a hangover, he asks his servant [Isimud](#) for the *Mes*, only to be informed that he has given them to Inanna. Upset at his actions, he sends [Galla](#) demons to recover them. Inanna sails away in the boat of heaven and arrives safely back at the quay at Uruk. Enki realises that he has been tricked in his hubris and accepts a peace treaty forever with Uruk.
- Politically, this myth would seem to indicate events of an early period when political authority passed from Enki's city of Eridu to Inanna's city of Uruk.

Mýtus o Inanne a Dumuzim

Novoročná slávnosť „akítu“

Zostup Inanny do podsvetia

Inanna's flight suit with the 7 ME's needed to fly

Inanna a Shukaletuda

- Shukaletuda, the gardener, set by Enki to care for the date palm he had created, finds Inanna sleeping under the palm tree and rapes the goddess in her sleep. Awaking, she discovers that she has been violated and seeks to punish the miscreant. Shukaletuda seeks protection from Enki. In classic Enkian fashion, the father advises Shukaletuda to hide in the city where Inanna will not be able to find him. Enki, as the protector of whoever comes to seek his help, and as the empowerer of Inanna, here challenges the young impetuous goddess to control her anger so as to be better able to function as a great judge.

Velebenie bohov

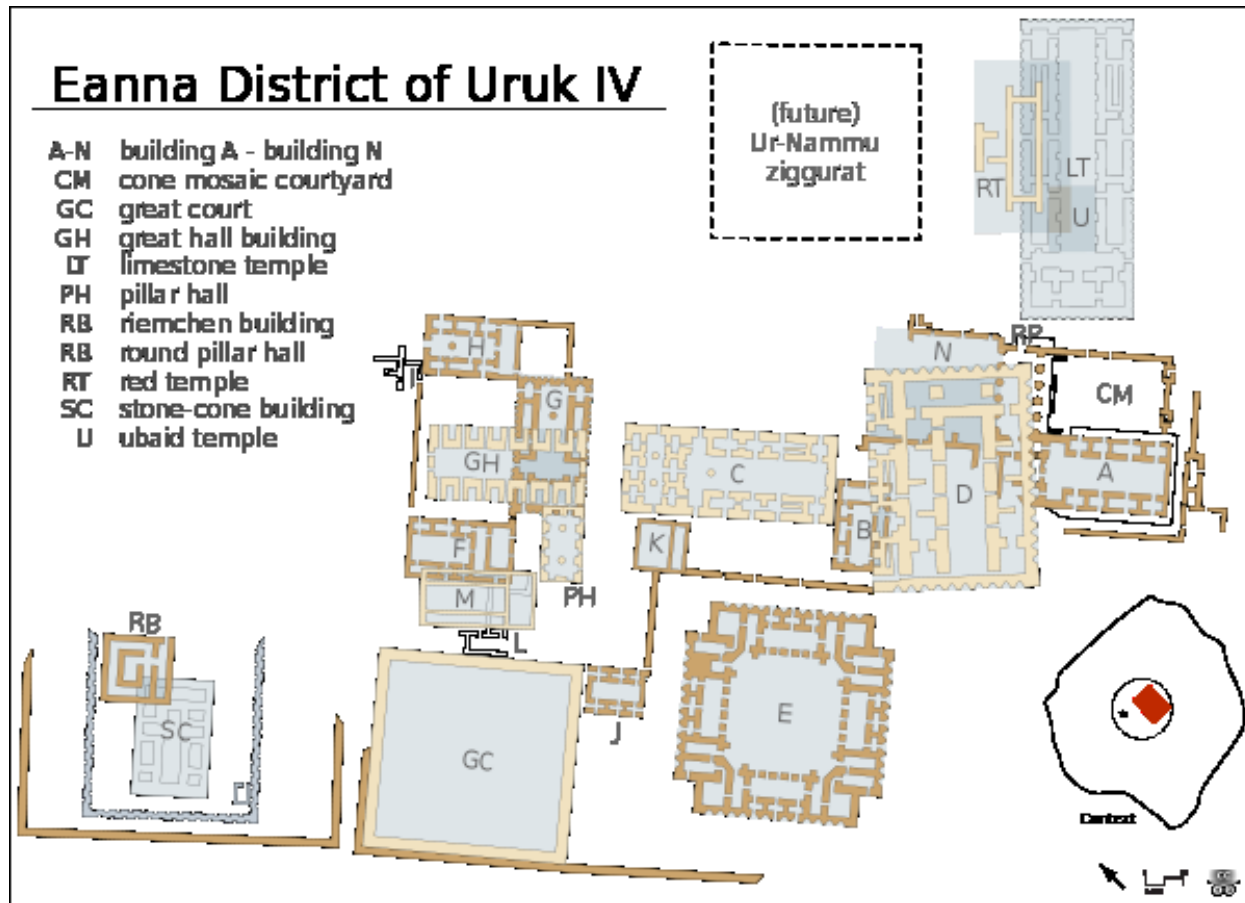
- Poetka Enheduanna, dcéra Sargona

Hrdinské eposy

- Vladár: Etana, Enmerkar
- Vladár a poloboh: Gilgameš, Lugalbanda
- Nesmrtelný člověk: Utanapištim (Ziusudra, Atrachasis)

Enmerkar a vládca z Arraty

Etanov let do nebies

*"Pane, vynes svůj výrok: dej mi rostlinu zrození!
Ukaž mi rostlinu zrození, zbav mne mého
břemene, založ mi jméno!"*

- Etana byl jedním z prvních králů města Kiš. Příběh spojuje bajku o orlu a hadu, kteří obývají týž strom, s motivem bezdětného krále. Etana hledá kouzelnou rostlinu, aby si zajistil dědice.

Epos o Gilgamešovi

Legenda o potope sveta

- **Utnapištim** (též Utanapištimu, Uta-naištim, Atrachasis, Ziusudra, Zi'usudra) v sumersko-akkadské mytologii značí mýtického člověka, který přežil potopu.
- Tento člověk je jakousi obdobou biblického Noeho. V mýtu o Atrachasisovi na základě Enkiho rady zažehná mor a poté na jeho radu postaví loď, na které přežije potopu světa.

Mýtus o Atrachasísovi

- Mýtus začíná konfliktem mezi vyššími bohy ([Anunna](#), [Anunnaki](#), kteří nutí nižší bohy ([Igigi](#)) vykonávat všechnu těžkou práci, a nižšími bohy. Vyšší bohové se rozhodnou, že stvoří člověka, aby bohové (nižší) nemuseli dělat. Na radě bohů se rozhodli, že to učiní bohyně [Bélet-ilí](#) (též mámi a mama) s [Enkim](#), člověka stvoří z hlíny, masa a krve boha Wé-ilu, který byl předtím zabit (motiv zabití boha se objevuje prakticky ve všech sumerských verzích o stvoření člověka a ani v jiných mytologiích není výjimečný).
- Lidstvo se však příliš rychle rozmnoží, začne rušit boha [Enlila](#), který se je rozhodne zničit. Nejprve na lidstvo sešle [mor](#), ale [Enki](#) poradí [Atrachasísovi](#), že má obětovat Addadovi ([Iškur](#)) a [Namtarovi](#), čímž se nebezpečí moru zažehná. Enlil poté zvolí možnost potopy, ale již zakáže bohům vyzradit to lidem. Enki však pošle Atrachasísovi vzkaz po rákosové chýši, Atrachasís pak podle návodu vybuduje loď ve tvaru kostky, na kterou nalodí ženu, děti, příbuzné, vše živé po jednom páru a jednoho řemeslníka od každého řemesla. Po šesti dnech a sedmi nocích přestane pršet a loď přistane na hoře Nisir v Kurdistánu. Atrachasís vypouští ptactvo, když zjistí, že vody opadly, obětuje bohům a Enlil jej poté učiní bohům podobným nesmrtelností, aby se srovnal s tím, že nějaký člověk přežil.
- Enki poté zabraňuje dalšímu přemnožení lidstva a mezi lidi vypustí démona Lamaštu, který způsobuje dětskou úmrtnost.

Ďakujem za pozornosť!

